

<http://uard.bg>

New Knowledge Journal of Science

Списание за наука „Ново знание”

University of Agribusiness and Rural Development Academic Publishing House
Bulgaria

Академично издателство на Висше училище по агробизнес и развитие на регионите
Пловдив

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА ПОЛИТИКИТЕ НА ПАЗАРА НА ТРУДА ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА ЗАЕТОСТ

резюме на монографичен труд

Венелин Терзиев

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите

Настоящата разработка е в резултат няколко годишните усилия, свързани с изследването на прилаганите социални политики по отношение на безработицата и заетостта и изследване на въздействието на Националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост” на националния пазар на труда. По-конкретно са разгледани възможностите за социална интеграция и реинтеграция на представителите на рисковите групи.

Разработената тематика е представена в пет глави. В първите глави е направен анализ на социалните

политики и конкретен анализ на състоянието на заетостта и безработицата в България през последните няколко години, като данните са за периода от 2000 до 2011 г., които могат да бъдат лесно съпоставени и интерпретирани с данните за 2002 - 2005 г., по отношение на направените изследвания. Разгледани са общо целите и задачите на реализираните активни политики от 1998 г. насам. По-обстойно са представени тези от тях, които се реализират и осъществяват по Закона за закрила при безработица и насърчаване на заетостта и Закона за насърчаване на заетостта. В отделна глава е представена общата рамка на Националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост”, като са разгледани нейните непосредствени цели, допустими работодатели и допустими дейности, бенефициентите, финансирането на програмата и нейната структура и управление.

В отделна глава са представени резултатите и анализите на няколко национални изследвания, които установяват основните предпочитания на безработните лица към трансформиране на социалните помощи в доходи от труд, определят отношението на основните институционални звена към програмата и тяхната готовност за разпределение на функциите между държавата, общините и НПО и при осъществяването и финансирането на програмата, както и проблемите и конфликтните точки.

Представена е информация за действащи програми за трудова заетост и анализирани на съществуващи добри практики.

Анализирано е действието на програмата на национално ниво и нейната икономическа и обща ефективност за държавата и обществото.

Актуалността на изследваната тема е обусловена от това, че социалното програмиране играе все по-нарастваща роля в България. То практически засяга всички сфери в живота на обществото. Извършва се плавна модернизация на недостатъчно ефективната социално-политическа система на страната с помощта на програмно-целевия подход. Всяка форма на човешка дейност е свързана с изпреварване на някакви конкретни действия на осмислянето ѝ по някакъв начин, т.е. като определена програма. Това е още по-важно, когато става дума за организация и координация на съвместни действия и дейности, управление на съвкупната дейност в социалните общности, започвайки от най-малките и свършвайки с националните.

Спрямо съществуващата политико-управленска практика, същността на социалното програмиране се изразява чрез намиране и обосноваване на алгоритъм за предстоящи действия и дейности за решаване на определен обществен проблем и достигане на необходимия и желан резултат. Социалното програмиране се проявява в различни форми: създаване на норми, нормативно или програмно прогнозиране, проектиране, планиране и други.

Обосноваването социални норми, решения и програми, съдържащи в себе си крайния резултат /целта/ и подхода за неговото достигане /методите и процедурите за дейност/, дават възможност да се влияе върху процесите целенасочено, комплексно и систематизирано.

В продължение на много години в нашето общество се създава особена форма за социално програмиране, основни форми, на която са партийните директиви и тоталното държавно планиране. Когато в началото на 90^{те} години системата се изчерпа, започна търсене на нови форми за социално програмиране, адекватни на ориентацията към пазарна икономика и гражданско общество.

Използването на откритите в западните общества отделни, преимуществено „либерални“ форми за социално програмиране, /правно обезпечаване на социалното регулиране, съчетаването на „меки“ държавни решения от прогнозен характер и твърде здравата система на планиране във фирмите, организациите и т.н./, засега става безсистемно и неподготвено, без необходимото отчитане спецификата на българското общество и конкретните особености на регионите, областите и общините.

При това на първия етап на реформите от всички възможни способности се избира т.н. „шоков“-прехвърлящ системата от едно крайно решение в друго, също крайно.

Опитът на национално законодателно ниво-Конституцията на Република България от 1991 г. - да определи адекватния модел и ориентири за

развитие на българското общество при отсъствието на точно определени и легитимирани програми - концепции и институционални преобразования, не донесе и не би могло да донесе желания резултат. Естествено, че в тези условия новите „социални“ закони - Закон за закрила при безработица и насърчаване на заетостта, Закон за насърчаване на заетостта, Кодекс за задължително социално осигуряване, Кодекс за социално осигуряване, Закон за социално подпомагане, Закон за интеграция на хората с увреждания и др., носи повече методическо-технологичен характер, отколкото дава социално-правова методология за решение в този аспект. В известна степен това положение се явява следствие от явно недостатъчната общотeorетична и методическа разработеност на проблема за социалното програмиране, както и от отсъствието на системи за оценка на неговата ефективност.

Оценката за ефективността, станала очевидна в практиката на икономическата дейност, до неотдавна не се използва в социалната област или се свежда до просто пренасяне на основните принципи за оценка на икономическата ефективност върху социалните процеси. Принципно важно е, че днес в рамките на даденото направление на научните търсения, съществено се изменя съждението на понятието „ефективност“ от функционирането на обществените системи. В частност се признава, че принципът за ефективност не се свежда към чисто икономически и още повече пазарни критерии.

В съвременните условия са налице всички признаци за това, че принципът за социална ефективност в близката световна перспектива, ще бъде не само средство за коригиране на социалните последици от икономическото развитие, но и активен инструмент за структуриране на самата икономическа дейност, най-важна предпоставка за достигане на устойчиви икономически ефекти. От това следва, че в съвременните условия принципът за социална ефективност се реализира в самата икономическа дейност. Това става особено очевидно при разглеждане сферата за заетостта на населението, преди всичко в конкретните административни области и общини.

Настоящото изследване е посветено на проблема за изследване на ефективността на социалното програмиране като функция от държавна социална политика /приложена на ниво административна област и община/ и конкретните форми за нейното реализиране /регионални цели социални програми/ в сферата на социалната защита и заетостта на населението.

Общата концепция предполага разкриване на същността на социалното програмиране. При това намираме в класиците на философската мисъл /Аристотел, Платон, Ибн Халдун, Ф. Волтер, Е. Кант,

Хегел, К. Маркс и др./ редица фундаментални положения за диалектичното единство между образа и способа за дейност, изпреварващия характер на мисления образ и начина за дейност при реалните действия и т.н. В работите на съвременните философи се съдържат определени подходи към изследването на социалното програмиране в контекста на общественото съзнание.

Социалната програма като най-важна част от социокултурния процес е тема на изследвания в редица разработки на съвременни изследователи и учени. Съотношението между съзнателното и стихийното начало в програмирането на човешката дейност, връзката на социалното програмиране с научното предвиждане и употребата на програмно-целевия подход в науката, програмирането на социално-икономическите процеси са в основата на различни изследвания и разработки.

Най-важните форми на социално програмиране: нормативното прогнозиране, социалното проектиране и социалното планиране намират дълбоко и многостранно обосноваване в редица трудове. Връзката между социалното програмиране и социалните технологии за първи път е открита от К. Попер.

В последните години от приложното се отдели изследователско направление, насочено към обобщаване на позитивния опит от дейността на държавните социални служби и разработването на система от препоръки за повишаване на тяхната ефективност. Анализират се различните измерения от дейността и социалната ефективност на социалните служби. Въпреки частния характер на много от изследваните подходи и препоръки, в повечето от трудовете се прокарва мисълта за необходимостта от изграждане на цялостна система за обезпечаване на социалната активност от дейността на държавните социални служби и разработване на точна система от критерии за оценка на нейната ефективност. В тази насока може положително да се оцени поставянето на дадения проблем и разработката на общи подходи спрямо анализа от ефективността на службите по заетост и социална защита. При това следва да се отбележи, че много от отбелязаните направления се пресичат взаимно и много трудове от различни автори в повечето от случаите съдържат и близки до тях въпроси.

Заедно с това нито в една от тези разработки не се поставят за цел теоретико-методическото обосноваване и комплексната оценка на социалното програмиране. Явявайки се твърде често употребявано и постоянно използвано в практиката на държавното управление понятие, социалното програмиране не подразбира засега задължителна комплексна оценка за ефективността на всички етапи при разработката на неговия продукт- „социалните програми“. В тази връзка е

обоснована и поставената цел за комплексната оценка на социалното програмиране като функция на държавната власт и неговата ефективност по примера на регионалните социални програми, реализирани в отделни области и общини.

В съответствие с целта са поставени следните задачи:

- да се определят ролята и мястото на социалното програмиране в системата от социологическите категории;
- да се разработят критерии и показатели за ефективността на социалните програми;
- да бъде разгледана ефективността от дейността на държавните служби по заетостта;
- да се извърши анализ на ефективността от държавните регионални програми по социалната защита /за осигуряване на заетост/ на населението в Република България, като се разглеждат конкретни области и общини;
- да се разгледа социалната ефективност от дейността на службите по заетостта като орган за реализация на държавната политика за заетост;
- да се направи оценка за ефективността на проекта и междинните резултати от Националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“ в периода от 2000г.-2008г.

Обект на изследването се явява системата за социална защита и обезпечаване заетостта на населението в България.

Предмет на изследването е оценка на ефективността на Националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“, прилагането ѝ на регионално и местно ниво като способ за организация на дейността на органите по социална защита и заетост на населението.

Теоретико-методическите основи на изследването се заключават в неговия комплексен и системен подход. При това комплексният /интердисциплинарен/ подход, предполагащ интеграция на социологическия, теоретическия и управленския, социално-икономическия и други аспекти на изследването, е свързан със системния анализ.

Методическа основана на изследването се явяват основополагащите идеи на българската и чуждата социология за спецификата на социалната ефективност в дейността на субектите на институционалното управление, в това число и органите за държавна власт. Изхождайки от тях, социалното управление се разглежда от позицията на системност, заключаваща се в регулиране на отношенията между обекта и субекта на управление като целенасочено въздействие върху социалната система с цел да се приведе нейното функциониране и развитие в съответствие с обществено значими цели.

Емпирична база. Освен теоретичните, в работата активно са използвани и методите за наблюдение и

статистически анализ на социологическата информация.

Информационните източници, използвани в научноизследователския проект, включват в себе си и архивни документи от Министерство на труда и социалната политика, Националната служба по заетостта, (по-късно Агенция по заетостта), Националната служба за социално подпомагане, (по-късно Агенция за социално подпомагане), Националния статистически институт, Националния осигурителен институт; документални източници и статистически материали на органите за социална защита и заетост; програми за социална подкрепа и заетост на населението в Република България; информационни материали от Министерството на труда и социална политика, Агенцията по заетостта, Агенцията за социално подпомагане, Националния статистически институт; социално-демографски данни за състава на населението, учащите се и студентите, професионално-квалификационната структура на заети и безработни лица в страната; материали от социологически изследвания на основните категории трудово незаето население в трудоспособна възраст; резултати от експертни изследвания на ръководители и специалисти от органите за социална защита и службите по заетост; специална литература по темата за изследване; материали от средствата за масова информация, от конференции, съвещания, семинари и „кръгли маси“ по проблемите, анализирани в изследването. Значително място сред информационните източници заемат локалните наблюдения и впечатления, които в съчетание със статистическите материали и експертни оценки, позволяват да се състави обективна картина на анализирания процес и да се изработи оптимален модел за измерване социалната ефективност от дейността на държавните служби по заетостта /Агенция по заетостта, дирекции „Регионални служби по заетостта“, дирекции „Бюра по труда“ и филиалите към тях/.

Регионалният принцип на изучаване на социалната ефективност от дейността на държавните социални служби е избран във връзка с това, че именно на това ниво избраните методики за оценка на ефективността най-репрезентативно и конкретно представят взаимовръзката между установената организация на субекта на управленска дейност /конкретния орган за държавна власт в региона/ и изследвания обект- държавните регионални социални програми.

Научната новост се заключава в комплексната оценка на ефективността на програмите по социална подкрепа и програмите по заетост на населението като конкретни продукти от дейността на държавните социални служби в региона, включващ области и общини. Във връзка с това:

- е уточнено мястото на социалното програмиране в системата от социологически и икономическите категории;
- разработени са критерии и индикатори за ефективността от социалното програмиране в системата за социална защита и заетост на населението;
- разкрити са критериите за оценка за ефективна дейност на държавните служби по заетост;
- за първи път е извършен анализ на ефективността от приложението на национална програма на регионално и местно ниво;
- показана е социалната и структурната специфика в дейността на службите по заетост, като орган по осъществяване на държавната политика по заетостта в отделните области и общини;
- за първи път е извършена комплексна оценка за съдържанието и междинните резултати от реализацията на комплексната програма по съдействие за заетостта на населението в Република България през периода 2000г.-2008г. Основните положения в изследването се заключават в следното:

1. В обществената институционализация ролята на социалното програмиране се явява нормообразуваща, произлизаща от процеса на вземане на решения, задаваща приоритетите за решение, постановката на проблемите и произтичащите от тях задачи;
2. Употребата на специално разработена система от показатели и индикатори позволява да се определи степента за ефективност от дейността на държавните социални служби в тяхното интегрално значение при отчитане динамичните взаимозависимости в измененията между „вътрешната“ и „външната“ среда сред управленията на тези сфери, да сформира система от критерии и оценки за социална ефективност по нейните отделни функционални съставляващи;
3. Анализът от ефективността на регионалните и местните държавни служби по заетост и целевите социални програми като продукти от тяхната дейност позволява да се приемат в качеството на критерии за ефективността следващите принципни моменти: съотносимостта на целите на програмата с целите на общественото развитие и с потребностите на реципиентите, наличието на прогноза за социално-икономическите последици от мероприятията на програмата, употребата на съвременни методи за анализ на организацията и управлението на програмите при отчитане на ресурсното, правното и информационното обезпечаване на тези мероприятия, достигане на поставените цели от програмата по най-оптимален начин, определяни като степен за решаване на социалните проблеми с минимални срокове и минимално ниво на материални загуби за обществото;

4. Разкритите недостатъци в програмите за социална защита на населението в страната и в съответните региони говорят за отсъствие на ефективен програмно-целеви подход при решаване на социалните проблеми. Сред тях са недостатъчно финансиране, отсъствие на необходимото правно и информационно обезпечаване при планирането им и реализацията им, липса на проектно управление, реален контрол при изпълнение на програмите и оценка на тяхната икономическа ефективност;

5. Като резултат от проведения анализ на комплексната програма за създаване на заетост на населението в страната за 2000г.-2010г. /Национална програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“/ като нейни основни недостатъци се определят: При стадия на разработка на проекта за програма: липсата на законодателно установени механизми за разработка и реализация на целевите програми /не са разработени точни критерии и показатели за оценка ефективността от програмните мероприятия/. При стадия на реализация: липсата на точни механизми за контрол при използването на бюджетните средства, отделени за реализацията на програмата и за съответствие на получените резултати с целите на програмата. При стадия на обобщаване резултатите, както междинни, така и основни: не са провеждани разчети за крайната оценка на икономическата ефективност на резултатите от програмните мероприятия и оценка за удовлетвореността на реципиентите от програмата;

6. Функционирането на единен механизъм за социална защита и обезпечаване на трудова заетост в страната предполага мониторинг на социалната сфера, разработка на система от програмни мероприятия, организация на ресурсното, правното и информационното обезпечаване на тези мероприятия.

Научно-практическата значимост на работата се изразява в това, че концепцията за социално програмиране има непосредствено отношение към реализирането на социални политики и осъществяване на добра управленска практика в страната и в съответните административни области и общини и позволява да се уточнят цял ред положения в нормативно-правната основа за регулиране на обществените отношения.

Резултатите от проведения социологически и икономически анализ позволяват да се определи съдържанието на принципа за социална ефективност в програмната част от дейността на регионалните и местните държавни социални служби за заетост, да се предложи комплексна методика за социологически анализ и измервания на социалната ефективност от тези видове дейности, да се определят най-важните детерминанти при реализацията на дадения принцип, да се оценят и определят главните

направления за повишаване на социалната ефективност от работата на анализиранияте служби. Резултатите от изследването могат да се използват при съставянето на учебни и работни програми, на курсове, свързани с основите на социалното програмиране, икономическата социология, икономиката и социологията на труда, при разработка на специализирани курсове, четени пред студентите във висшите училища, за допълнителна подготовка на ръководители и специалисти от регионалните и местните органи по заетост /дирекции „Регионални служби по заетостта“, дирекции „Бюра по труда“ и филиалите към тях/, службите по социална защита на населението /дирекции „Социално подпомагане“/, при работата със студенти и ученици от професионални гимназии, колежи и висши училища, и други, при разработването на регионални, областни и общински социални програми за заетост.

Апробация на резултатите от изследването. Резултатите от изследването намират отражение:

- в практиката на държавните органи за социална защита, подпомагане и заетост на населението /бяха проведени комплекс от социологически изследвания на тема „Изследване търсените на пазара на труда професии и специалности и програми за професионално обучение на безработни лица“ и „Социологически мониторинг на социалните служби, свързани с подбор и набиране на персонал по социалните програми“.

Авторът е взел участие в разработка на инструментариума и реализирането на „Комплексен мониторинг за съответствие професионално-квалификационната структура на свободната работна сила и работни места във вторичния пазар на труда“, в резултатите от изследването бяха използвани в практиката на Министерството на труда и социалната политика и при изработването на система за програмно-целево управление на разходите за реализирането на социалните програми;

- в програмата на десетки национални и международни конференции, научно-практически конференции и семинари;

- най съществени положения и резултати от изследването намират отражение в повече от 100 научни публикации с общ обем над 500 печатни листа.

Анализът на теоретико-методическите въпроси на социалното планиране позволява да се предложи цялостна концепция за институционално-управленските основи на социалното програмиране.

Институционално-управленският подход предполага разкриване ролята на социалното програмиране като функция на обществените институти, властта и управлението. При това, ако в институционален подход социалното

програмиране носи характер на нормообразуване, то при управлението приема формата на решение. Взаимодействието на социалните институти и системите за управление много зависи от механизма на тази трансформация.

Като главен възел за трансформация на нормопрограмите в управленческото решение се явява стратегическото програмиране, в което на основа на програмно-целевия принцип /подход/ се изработват перспективни концептуални решения. В зависимост от ситуациите и апарата, който ползва лицето, приемащо решението, стратегическите програми могат да приемат вида на прогнози, проекти, планове в различни съчетания. Различните видове прилагат специфични набори от качества. „Твърдото“ използване само към едно от тях, води в едни случаи до загуба на управляемост, стихийно „самопрограмиране“ на процесите, а в други прави системата за управление ригидна, лишава я от необходимата гъвкавост и възможности за бързо преустройство на методите за въздействие. Това нагледно се прояви в двете кризи на ХХ век-стихийното развитие на пазарните отношения в края на 20^{-те}, началото на 30^{-те} години на Запад /особено в САЩ/, където практически отсъстваше системата за държавно програмиране и стагнацията в социално-икономическото развитие на СССР, които доведоха до кризата в края на 80^{-те}, началото на 90^{-те} години, където системата за управление бе „привързана“ към директивното тотално държавно управление.

Анализът на взаимодействието на институционалното програмиране, в което произтича адекватно нормообразуване /изразяващо се преди всичко чрез законодателството/ и управленческо, посредством програмно-целевия механизъм /чрез стратегическо и организационно-разпоредително програмиране/ показва, че от тези основни части може да се създаде достатъчно стройна система за социално програмиране, съчетаваща механизмите на пазарната икономика с държавното регулиране в социалната сфера.

Считаме за необходимо уточняването на множество положения в законодателството. В частност в него е необходимо да се определи понятието за социално програмиране /социални програми/ като перспективен структурен образ и способ за действие, създаван за координирано взаимодействие от субектите на властта, насочен за решаването на социално значими проблеми с помощта на обвързани по ресурси изпълнители и срокове за осъществяване на комплекс мероприятия.

Проектният подход към решаването на социалните проблеми, заложен в даденото определение, ни позволява да съдим за ефективността на социалните програми като за употреба на

ефективна методика за управление, концентрирана с оптимално използване на програмните ресурси.

Концепцията за социална ефективност трябва да се разгледа не като самостоятелен вид /клас/, а като органична съставна компонента /главна част/ на всяка социална програма.

Необходимо е също така да се приеме национално законодателство за регионалното социално програмиране, което да обезпечи единство на правните и теоретико-методологическите основи за разработка и съпровождане на държавни стратегически програми на национално и местно ниво.

В тази система особено място заема подсистемата от целеви национални социални програми, финансирани от държавния бюджет /при съответната им координация/, на всички нива от общественото управление. Особена важна е нейната управляваща роля във взаимодействието на различните нива /национално, регионално и местно, а също и в координацията на дейността на различните социални служби с предприятията и обществените организации /обединения/ в рамките на единна методология, образуваща единно поле за социална защита и обезпечаване ефективната заетост на населението.

По-нататъшното изследване на тези въпроси и развитието на прогресивни социални технологии ще даде възможност по-ефективно да се използва социалното програмиране при решаването на актуалните проблеми и действия при кризи.

Публикации свързани с монографията:

1. **Венелин Терзиев**, Социална интеграция на безработните лица на пазара на труда в региони с етническо смесено население, Регионална конференция „Службите по заетостта и перманентното обучение на възрастни“, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Русе, 7-8 октомври 1998 г.
2. Юлиан Младенов, **Венелин Терзиев**, Радослав Радев, Интеграцията на Русенски университет и службите по заетостта за професионална квалификация на работна сила, Втора конференция „Службите по заетостта и социалната интеграция на безработните лица на пазара на труда“, Русенски университет “Ангел Кънчев”, Русе, 27-28 май 1999 г.
3. **Венелин Терзиев**, Социално интегриране на хора с ограничени възможности на пазара на труда чрез регионална стратегия за заетост, Втора конференция „Службите по заетостта и социалната интеграция на безработните лица на пазара на труда“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, Русе, 27-28 май 1999 г.
4. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Радослав Радев, Социален мониторинг на програма за социална интеграция на хора с ограничени възможности на пазара на труда, Втора

конференция „Службите по заетостта и социалната интеграция на безработните лица на пазара на труда”, Русенски университет „Ангел Кънчев”, Русе, 27-28 май 1999 г.

5. Юлиан Младенов, **Венелин Терзиев**, Възможностите за перманентно обучение за социална интеграция на безработни лица от рисковите групи, Научна конференция с международно участие, Русенски университет „Ангел Кънчев”, Русе, 7-8 октомври 1999 г.

6. Юлиан Младенов, **Венелин Терзиев**, Социално интегриране на хора с ограничени възможности на пазара на труда чрез регионална програма за заетост, Научна конференция с международно участие, Технически университет, Габрово, 14-15 октомври 1999 г.

7. **Венелин Терзиев**, Кремена Йовчева, Разработване на специални програми и тяхното приложение и реализиране в райони с етнически смесено население”, Трета национална конференция „Службите по заетостта и интеграцията между социалните партньори за реализиране на политиката по заетостта”, Русенски университет „Ангел Кънчев”, Русе, 9-10 май 2000 г.

8. **Венелин Терзиев**, Мария Пеева, Юлиан Младенов, Разработване и реализиране на регионална програма за заетост чрез използване на възможностите на системата на перманентно обучение на възрастни, Трета национална конференция „Службите по заетостта и интеграцията между социалните партньори за реализиране на политиката по заетостта”, Русенски университет „Ангел Кънчев”, Русе, 9-10 май 2000 г.

9. **Венелин Терзиев**, Румяна Харизанова, Юлиан Младенов, Разработване и реализиране на регионална програма за заетост в регион Русе, Трета национална конференция „Службите по заетостта и интеграцията между социалните партньори за реализиране на политиката по заетостта”, Русенски университет „Ангел Кънчев”, Русе, 9-10 май 2000 г.

10. **Венелин Терзиев**, Румяна Димитрова, Юлиан Младенов, Гъвкавостта на трудовия пазар, като възможност за реализиране на регионална програма за заетост в регион Русе, Морски научен форум, ВВМУ „Никола Вапцаров”, Варна, 14-15 май 2001 г.

11. **Венелин Терзиев**, Румяна Димитрова, Юлиан Младенов, Обучение на ръководителите на службите по заетостта за работа със социално изолираните групи хора чрез осъществяване на транснационален обмен, Национална конференция с международно участие „Предизвикателства пред управлението и развитието на човешките ресурси през XXI век”, Българска асоциация за управление и развитие на човешките ресурси, Варна, 1-2 юни 2001 г.

12. **Венелин Терзиев**, Румяна Димитрова, Юлиан Младенов, Социално интегриране на хората с

ограничени възможности чрез реализиране на регионални програми за заетост в регион Русе, Национална конференция с международно участие „Университетът през третото хилядолетие”, Бургаски свободен университет, Бургас, 102 октомври 2001 г.

13. **Венелин Терзиев**, Татяна Пашинова, Юлиан Младенов, Регионалните програми за заетост-необходимост и една нова възможност за насърчаване на заетостта, Научна конференция с международно участие, технически университет, Габрово, 22-23 ноември 2001 г.

14. **Венелин Терзиев**, Мария Пеева, Румяна Димитрова, Юлиан Младенов, Сдруженията за заетост и структурно развитие- възможност за осигуряване на алтернативна заетост, Юбилейна научна конференция, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски”, Шумен, 29 октомври - 1 ноември 2001 г.

15. **Венелин Терзиев**, Румяна Харизанова, Юлиан Младенов, Разработването и реализирането на регионална програма за заетост в регион Русе, Научна конференция с международно участие, Технически университет, Габрово, 22-23 ноември 2001 г.

16. **Венелин Терзиев**, Иванка Аврамова, Регионалната политика по заетостта за разрешаване на проблемите на рисковите групи безработни лица, Четвърта национална конференция „Службите по заетостта и новите предизвикателства за реализиране на активната политика на пазара на труда”, Русенски университет „Ангел Кънчев”, Русе, 14-15 май 2002 г.

17. **Венелин Терзиев**, Татяна Пашинова, Мира Радкова, Действието на регионалните органи по заетостта на местните пазари на труда в новите условия, Четвърта национална конференция „Службите по заетостта и новите предизвикателства за реализиране на активната политика на пазара на труда”, Русенски университет „Ангел Кънчев”, Русе, 14-15 май 2002 г.

18. **Венелин Терзиев**, Татяна Пашинова, Юлиан Младенов, Регионален център за проучване на трудовия пазар- необходимост при формирането на адекватна активна социална политика по отношение на безработицата и заетостта, Конференция с международно участие, Висше строително училище „Любен Каравелов”, София, 29-31 май 2002 г.

19. **Венелин Терзиев**, Татяна Пашинова, Мира Радкова, Юлиан Младенов, Действието на регионалните органи по заетостта на местните пазари на труда в новите условия, Конференция с международно участие, Висше строително училище „Любен Каравелов”, София, 29-31 май 2002 г.

20. **Венелин Терзиев**, Социалната политика в контекста на европейската интеграция и реализиране и изследване на възможностите на технологията „План за действие”, Национална

конференция с международно участие „Управление и развитие на човешките ресурси и конкурентноспособност- тенденции и практики, Българска асоциация за управление и развитие на човешките ресурси, Варна, 31 май-1 юни 2002 г.

21. **Венелин Терзиев**, Зина Андреева, Юлиан Младенов, Приоритети на действие на агенцията по заетостта на България за осъществяване на активна социална политика по отношение на безработицата и заетостта, Международна научна конференция, Технически университет, Габрово, 21-22 ноември 2002 г.

22. **Венелин Терзиев**, Иванка Аврамова, Мария Георгиева, Юлиан Младенов, Реализиране на ефективно посредничество на пазара на труда чрез обучение на персонала на агенцията по заетостта на България- функционирането на регионални центрове за квалификация и управление на човешките ресурси, Международна научна конференция, Технически университет, Габрово, 21-22 ноември 2002 г.

23. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Професионално обучение на възрастни в системата на Агенцията по заетостта на Република България, Научни трудове, том 39, серия 2.2, Русенски университет „Ангел Кънчев“, Русе, 2002 г.

24. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Приоритети на Агенцията по заетостта за обучение през целия живот и реализиране на специализирани национални и регионални програми и мерки, Научни трудове, том 39, серия 2.2, Русенски университет „Ангел Кънчев“, Русе, 2002 г.

25. **Венелин Терзиев**, Национална програма „Помощ за пенсиониране“, Информационен бюлетин по труда, кн.4, София, 2002 г.

26. **Венелин Терзиев**, Национална програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“, „Труд и право“, кн.11, София, 2002 г.

27. **Venelin Terziev**, Continuous vocational training in Bulgaria and the role of the Bulgarian Employment Agency, Conference Life-long career development-adapting skills and career to a continuously changing labour market, Beijing, China, 5-7 December 2002.

28. Мариана Коцева, **Венелин Терзиев**, Зина Андреева, Проблеми на оценката на активните политики на пазара на труда, Пета национална конференция „Службите по заетостта и Европейския пазар на труда“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, Русе, 29-30 май 2003 г.

29. **Венелин Терзиев**, Анна Делибашева, Системи за управление на човешките ресурси. Осигуряване на заетост за лица в неравностойно положение. Адаптивност и мобилност на работната сила в България. Пета национална конференция „Службите по заетостта и Европейския пазар на труда“, Русенски университет „Ангел Кънчев“, Русе, 29-30 май 2003 г.

30. **Венелин Терзиев**, Зина Андреева, Политиката за насърчаване на заетостта и някои аспекти на нейната децентрализация, Тематична мрежа: „Заетост, безработица и социална защита“- статуси в заетостта, трудови договори, сигурност, Университетско издателство Стопанство, Университет за национално и световно стопанство, София, 2003 г.

31. **Венелин Терзиев**, Анна Делибашева, Социална подкрепа в сферата на професионалното ориентиране за младежи и възрастни“, Първа научно-практическа конференция с международно участие „Мрежи за професионално ориентиране за младежи и възрастни“, Икономически университет, Варна, 4-5 юни 2003 г.

32. Цветана Наньова, **Венелин Терзиев**, Осигуряване на заетост на лица в неравностойно положение. Финансово стимулиране на работодатели за разкриване на нови работни места. Адаптивност и мобилност на работната сила, Юбилейна международна конференция „Трудът и неговата защита през XXI век“, Университет за национално и световно стопанство, София, 29 май 2003 г.

33. **Venelin Terziev**, Anna Delibasheva, Julian Mladenov, Providing Employment to Unprivileged People. Adaptability and Mobility on the Workforce in Bulgaria, Conference „Human Development in the EU Accession Countries“, June 1-2, 2003, Riga, Latvia.

34. **Венелин Терзиев**, Национална програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“, Информационен бюлетин по труда, кн.2, София, 2003.

35. **Венелин Терзиев**, Новият социален модел, като ефективна възможност за реализиране на активната политика на пазара на труда в България, Национална научно-практическа конференция „Гъвкавата заетост и проблеми на нейната реализация“, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 4 юли 2003.

36. **Venelin Terziev**, Mihail Stoichev, Julian Mladenov, An Analysis of the Social Employment and Unemployment Policy in Bulgaria, The 2nd International Symposium "Economics and Management of Transformation", Timisoara, Romania, May, 7-8, 2004.

37. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Характеристика на действието на националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“, Доклади от III Научна сесия „Икономика и управление“ ФМУ`2004, Пловдив, 28-29 май 2004.

38. **Венелин Терзиев**, Апостол Апостолов, Юлиан Младенов, Характеристика на националната програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“, Юбилейна научна конференция, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2004 г.

39. **Венелин Терзиев**, Апостол Апостолов, Юлиан Младенов, Анализ на действие на националната

- програма „От социални помощи към осигуряване на заетост“, Юбилейна научна конференция, Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2004г.
40. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Михаил Стойчев, Изследване предпочитанията на безработните лица в трудоспособна възраст към трансформиране на социалните помощи в доходи от труд, УНИТЕХ' 04, Габрово, 18 - 19 ноември 2004.
41. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Михаил Стойчев, Изследване възможностите за трудовата реинтеграция на продължително безработни лица на пазара на труда чрез програма за заетост, УНИТЕХ' 04, Габрово, 18 - 19 ноември 2004.
42. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Характеристика на действието на националната програма "От социални помощи към осигуряване на заетост, Технически университет- София, филиал Пловдив, „Икономика и управление“, Пловдив, 2004.
43. **Venelin Terziev**, Nikola Dimitrov, Michael Stoichev, Programs and measures for employment stimulation in Bulgaria. Мениджмънт XXI век, Материали от V международен научно-практическа конференция, Санкт-Петербург, 14-15 април 2005.
44. **Venelin Terziev**, Nikola Dimitrov, Michael Stoichev, Dealing with decrease of unemployment and increase of employment in Bulgaria, Мениджмънт XXI век, Материали от V международен научно-практическа конференция, Санкт-Петербург, 14-15 април 2005.
45. **Venelin Terziev**, Nikola Dimitrov, Michael Stoichev, An Analysis of the Social Employment and Unemployment Policy in Bulgaria, Доклади от IV Научна сесия „Икономика и управление“ ФМУ'2005 19 - 21 май 2005, Технически университет- София, филиал Пловдив, Пловдив, 2005.
46. **Venelin Terziev**, Michael Stoichev, Juliana Borisova, Overview of the development and application of legislative acts for providing healthy and safe working conditions in the mining sector, First Balkan Mining Congress, Varna, Bulgaria, 13-17 September 2005.
47. **Венелин Терзиев**, Общ анализ на въздействието на програмата „От социални помощи към осигуряване на заетост“ на националния трудов пазар, УНИТЕХ'05, Габрово, 24-25 ноември 2005.
48. Юлиан Младенов, **Венелин Терзиев**, Преодоляването на междуличностните конфликти-основа за просперитета на организацията, УНИТЕХ'06, Габрово, 24-25 ноември 2006.
49. Юлиан Младенов, **Венелин Терзиев**, Някои възможности за осигуряване на учебния процес при продължаващото образование на гражданите и техните особености, УНИТЕХ'06, Габрово, 24-25 ноември 2006.
50. Julian Mladenov, **Venelin Terziev**, Re- engineering of company human resources in the post-communist societies, UNITECH '08, GABROVO, 21-22 November 2008.
51. Julian Mladenov, **Venelin Terziev**, The team as an organizational form of collective management, UNITECH' 08 Gabrovo, 21-22 November 2008.
52. **Venelin Terziev**, Intercompany Training as a Technology for Company Management Staff Development. Proceedings of the International Conference on Manufacturing Systems ICMA5, Vol.4, 2009, Bucharest, Romania 5-6 November 2009.
53. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Делегиране пълномощия на сътрудниците на организацията. UNITECH' 09 GABROVO, 20-21 ноември 2009.
54. **Venelin Terziev**, National program „From social assistance to employment“ as a concrete expression of an effective social programming for solving social problems of heavy transition in Bulgaria, Сборник трудов деветой международной научно-практической конференции „Исследование, разработка и применение высоких технологий в промышленности, Санкт-Петербург, Россия, 22-23.04.2010г.
55. Юлиан Младенов, **Венелин Терзиев**, Делегиране на пълномощия, Научни трудове, Том 50, серия 5.1, Икономика на мениджмънт, Научна конференция, Русе, 28-29.10.2011г.
56. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Стратегическа концепция на организацията в кризисно развитие на икономиката, УНИТЕХ'11, Габрово, 18-19 ноември 2011г.
57. **Венелин Терзиев**, Анна Делибашева, Юлиан Младенов, Междуличностни конфликти в организацията, УНИТЕХ'11, Габрово, 18-19 ноември 2011.
58. **Venelin Terziev**, (2012), „Social Technology as a Method for Management of the Social Processes“, *Trends in economics and management for the 21st century, International Conference Brno, Czech Republic*.
59. **Venelin Terziev**, (2012), „The active model of a social programme and its strategic advantage“, *Trends in economics and management for the 21st century, International Conference Brno, Czech Republic*.
60. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Активната социална програма и нейното стратегическо преимущество, Научни трудове на Русенски университет „Ангел Кънчев“, Том 51, серия 5.1., Русе, 2012.
61. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Стимулиране на персонала- условие за преодоляване на кризисната ситуация на фирмата, Международна научна конференция, Габрово, УНИТЕХ 2012г.
62. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Критерии и показатели за социална ефективност, Международна научна конференция, Габрово, УНИТЕХ 2012г.
63. **Venelin Terziev**, The Role of Business in Society, сп. Ново знание на ВУАРР, Пловдив, бр.4, 2012.

64. **Venelin Terziev**, Social Technology as a Method for Management of the Social Processes, VI Международная научная конференция „Инновации в технологиях и образовании“ (КузГТУ), 17-18.05.2013, Belovo, Russia.
65. **Venelin Terziev**, „The active model of a social programme and its strategic advantage“, The 1st AARESOC International Conference On Business and Management, Izmir, Turkey, June 5-7, 2013
66. **Venelin Terziev**, „The active model of a social programme and its strategic advantage“, International Conference on Business and Economy, Constanta 2013, pp 258-265.
67. **Венелин Терзиев**, Ролята на социалните политики в икономическото развитие, Университетска научна конференция, Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, 27-28.06.2013.
68. **Венелин Терзиев**, Програмни методи за регулиране на пазара на труда, Университетска научна конференция, Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, 27-28.06.2013.
69. **Венелин Терзиев**, Чужд опит за регулиране на социалното развитие, Университетска научна конференция, Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, 27-28.06.2013.
70. **Венелин Терзиев**, Методы и подходы к развитию программ обучения молодых людей в неравноправном положении в Болгарии в высшем аграрном образовании, Международной научно-практической конференции „Современные аспекты науки, образования и практики в экобиотехнологическом обеспечении агропромышленного производства“, Маленке Крим, Украины, 19-20 сентября 2013.
71. **Venelin Terziev**, The Active Model of a Social Programme and its Strategic Advantage, 12th International Scientific Conference: Management Horizons in Changing Economic Environment & Visions and Challenges, Kaunas, Lithuania on September 26-28, 2013.
72. **Венелин Терзиев**, Политика в областта на заетостта и безработицата в България- цели и задачи, Международна научна конференция, Габрово, УНИТЕХ 2013 г.
73. **Венелин Терзиев**, Политика в областта на заетостта и безработицата в България в периода на преход към пазарно стопанство, Международна научна конференция, Габрово, УНИТЕХ 2013 г.
74. **Венелин Терзиев**, Особенности на трудовите отношения в България в периода на преход от планово стопанство към пазарна икономика, Международна научна конференция, Колеж по икономика и администрация, Пловдив, 25 октомври 2013 г.
75. **Венелин Терзиев**, Фактори, влияещи върху равновесието и ефективността на функционирането на пазара на труда в условията на преход, Международна научна конференция, Колеж по икономика и администрация, Пловдив, 25 октомври 2013 г.
76. **Венелин Терзиев**, Ролята на социалните политики в икономическото развитие, Университетска научна конференция, Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, 27-28.06.2013г.
77. **Венелин Терзиев**, Стратегии и методи за реинженеринг на човешките ресурси, Университетска научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“, Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, 16-18.10.2013 г.
78. **Венелин Терзиев**, Стратегическа концепция на организацията, Университетска научна конференция „Актуални проблеми на сигурността“, Национален военен университет „Васил Левски“, Велико Търново, 16-18.10.2013 г.
79. **Венелин Терзиев**, Анализ методологии для оценки образовательных потребностей детей со специальными потребностями в Болгарии 3rd Annual International Research-to-Practice Conference „Early Childhood Care and Education“, Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration, Moscow, Russia, 21-23 November 2013.
80. **Венелин Терзиев**, Юлиан Младенов, Мотивация на перосанала, сп.Ново знание на ВУАРР, Пловдив, бр.2, 2013.
81. **Venelin Terziev**, The Active Model of a Social Programme and its Strategic Advantage сп.Ново знание на ВУАРР, Пловдив, бр.2, 2013.
82. **Венелин Терзиев**, Социалното програмиране в системата на социалните категории, VII Международная научная конференция „Инновации в технологиях и образовании“ (КузГТУ), Belovo, Russia, 2014.
83. **Венелин Терзиев**, Теоретични основи на регулиране на пазара на труда, VII Международная научная конференция „Инновации в технологиях и образовании“ (КузГТУ), Belovo, Russia, 2014.
84. Севдалина Димитрова, **Венелин Терзиев**, Новые тенденции в управлении человеческих ресурсов в организации, Международная научно-практическая конференция „Теория и практика науки третьего тысячелетия“, 2014, Уфа, Россия.
85. **Venelin Terziev**, Sevdalina Dimitrova, An Attempt at Theoretical Study of the Implementation of a Working Model of Social Adaptation of Servicemen Released from the Army, 12th International Conference Information Technologies and Management 2014, Information Systems Management Institute, Riga, Latvia.
86. **Venelin Terziev**, Social Technology as a Method for Management of the Social Processes, Economics, Management, and Financial Markets, Vol.9 (1), pp.370-375, ISSN 1842-3191, 2014.

87. **Венелин Терзиев**, Севдалина Димитрова, Тримерът социализация - възпитание - идентичност, Годишна университетска научна конференция, 3-4 юли 2014, Велико Търново.

88. **Венелин Терзиев**, Севдалина Димитрова, Аспекти на социализацията на личността, Годишна университетска научна конференция, 3-4 юли 2014, Велико Търново.

89. **Venelin Terziev**, Analysis of educational needs assessment methodology of children with special education needs in Bulgaria, 3rd Annual International

Conference „Early Childhood Care and Education”, 2013.

90. **Венелин Терзиев**, Анализ методологии для оценки образовательных потребностей детей со специальными потребностями в Болгарии, 3rd Annual International Research-to-Practice Conference „Early Childhood Care and Education”, Russian Presidential Academy of National Economy and Public Administration, Moscow, Russia, 21-23 November 2013.